

Jaarverslag 2016

Jaarbeeld van het Nederlandse Nationaal Preventie Mechanisme

Inhoudsopgave

1	Thema's in toezicht	3
	Spanning tussen beveiliging en hanteren van vrijheden	3
	Terugdringen vrijheidsbeperking in de zorg	4
	Plaatsingen jeugdigen in gesloten jeugdhulp zonder machtiging kinderrechter	4
2	Over het Nationaal Preventie Mechanisme	5
	Activiteiten 2016	6
	Bijlagen	
I	Matrix profielen deelnemers aan het NPM-overleg	7

1

Thema's in toezicht

Niemand moet in op een mensonterende of vernederende wijze worden behandeld. Dit geldt ook voor dat mensen die in Nederland onder niet vrijwillige omstandigheden worden verzorgd of behandeld, zijn gedetineerd of op welke andere manier dan ook door de overheid in hun vrijheid zijn beperkt. In het kader van het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (OPCAT)¹ zijn daarom in Nederland diverse organisaties benoemd als leden van het 'nationaal preventie mechanisme' (NPM). In dit jaarverslag over 2016 rapporteert het NPM over de detentieomstandigheden en de behandeling van personen van wie hun vrijheid is beperkt of ontnomen.

Het jaarverslag laat zien dat de rechten van mensen die in hun vrijheid zijn beperkt over het algemeen worden gerespecteerd in Nederland. Op de terreinen zorg, detentie en terugkeer van niet reguliere migranten heeft het NPM toezicht uitgevoerd en advies gegeven. Hieruit komt naar voren dat over het algemeen mensen die in hun vrijheid zijn beperkt op een adequate en zorgvuldige wijze zorg verleend krijgen. Wel zijn er in een aantal rapporten en aanbevelingen gedaan gericht op een versterking van mensenrechten in wetgeving, beleid en uitvoeringpraktijk. In de volgende paragrafen staan de drie belangrijkste thema's in het toezicht van het NPM.

Spanning tussen beveiliging en hanteren van vrijheden

Het NPM is continu alert op het spanningsveld dat bestaat tussen beveiliging en het hanteren van interne vrijheden en verlof voor justitiabelen binnen een penitentiaire inrichting of forensische instelling. Een justitiabele moet zich kunnen voorbereiden op zijn terugkeer in de samenleving. Maar het moet binnen en buiten de instelling ook veilig blijven. Een penitentiaire inrichting of forensische instelling moet bij het toekennen van interne vrijheden en verlof voor justitiabelen daarom continu rekening houden met deze twee uitgangspunten. Dit leidt tot risico's ten aanzien

¹ Artikel 3 van OPCAT vereist lidstaten om 'één of meerdere organen ter preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing op te zetten, aan te wijzen of te handhaven'. Deze organen die bezoeken binnen de eigen lidstaat afleggen, worden aangeduid als het NPM.

van bijvoorbeeld de invoer van contrabande, integriteit van medewerkers, voortgezet crimineel handelen tijdens detentie.

Terugdringen vrijheidsbeperking in de zorg

Een deel van de patiënten en cliënten in de gehandicaptenzorg, ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg kan te maken krijgen met vrijheidsbeperking of -ontneming, zoals fixatie met onrustbanden of separatie. Omdat vrijheidsbeperkende maatregelen de kwaliteit van leven negatief kunnen beïnvloeden, moet de inzet hiervan zoveel mogelijk worden voorkomen.

De zorginstellingen in Nederland dienen vrijheidsbeperkingen zoveel mogelijk te voorkomen dan wel volgens de beginselen van subsidiariteit, proportionaliteit en doelmatigheid toe te passen. Het NPM ziet dat hier de afgelopen jaren veel aandacht voor is geweest in de sectoren. Verdere verbetering is mogelijk.

Plaatsingen jeugdigen in gesloten jeugdhulp zonder machtiging kinderrechter

Tijdens het in voorgaande jaren uitgevoerd toezicht bleek dat het voor de aanbieders van gesloten jeugdhulp onvoldoende duidelijk was onder welke voorwaarden vrijheidsbeperking en vrijheidsontneming binnen de hulpverlening aan jeugdigen is toegestaan. Er kunnen bij de hulp voor deze jeugdigen verschillende wettelijke regimes van toepassing zijn. Op basis van de door betrokken aanbieders van gesloten jeugdhulp verstrekte gegevens en onaangekondigd onderzoek is beoordeeld wat wel en niet verantwoord is voor het plaatsen van jeugdigen zonder een machtiging gesloten jeugdhulp op vier locaties. De bij de beoordeling van deze locaties gebruikte verwachtingen waren uitgewerkt in drie bodemeisen. Zeven aanbieders (met veertien locaties) voldeden aan deze bodemeisen. Vier aanbieders (met zes locaties) voldeden grotendeels aan deze bodemeisen en twee in het geheel niet. Inmiddels voldoen alle locaties van de aanbieders van gesloten jeugdhulp aan de bodemeisen.

Het NPM gaat er vanuit dat de onduidelijkheid over de voorwaarden voor vrijheidsbeperking en vrijheidsontneming is weggenomen door het opstellen van de drie bodemeisen. De drie bodemeisen zijn opgenomen in het toetsingskader Verantwoorde Hulp voor Jeugd dat als basis dient voor het toezicht op de aanbieders van gesloten jeugdhulp.

2

Over het Nationaal Preventie Mechanisme

Het Nederlandse NPM wordt gevormd door alle organisaties die een toezichthoudende of adviserende rol vervullen bij personen die in hun vrijheid zijn beperkt.

Het Subcomité ter preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing heeft in 2015 een adviserend bezoek gebracht aan het Nederlandse NPM. In reactie op het rapport over dit bezoek geeft de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan dat nog een keer zorgvuldig is bekeken op welke wijze het Nederlandse NPM zo effectief en toekomstbestendig mogelijk kan opereren. De thans aangewezen (visitatie)organen zullen - op grond van de eigen wettelijk taak - elk afzonderlijk hun NPM-taak blijven uitvoeren.

Gezamenlijk beschikken de deelnemers aan het NPM over alle bevoegdheden waarover NPM's op grond van het OPCAT dienen te beschikken². Elke deelnemer heeft daarbij zijn eigen, in wet- en regelgeving vastgelegde, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Niet alle organisaties nemen deel aan het periodieke overleg van het Nationaal Preventie Mechanisme. Zo neemt de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming niet langer structureel deel aan het periodieke overleg.

Aan het NPM-overleg nemen de volgende organisaties deel:

- Inspectie Veiligheid en Justitie³
- Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Inspectie Jeugdzorg
- Commissies van Toezicht voor justitiële inrichtingen⁴
- Commissies van Toezicht Arrestantenzorg⁵
- Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee

In bijlage I is een overzicht opgenomen van de bevoegdheden van de afzonderlijke organisaties.

² Kamerstukken TK 33826 nr. 18

³ De Inspectie VenJ is tevens coördinator van het NPM-netwerk.

⁴ De Klankbordgroep van de Commissies van Toezicht justitiële inrichtingen vertegenwoordigt de CvT's tijdens de NPM-bijeenkomsten.

⁵ Het Landelijk Centrum Commissies van Toezicht Arrestantenzorg vertegenwoordigt de CvT's tijdens de NPM-bijeenkomsten.

Waar de domeinen van de toezichthouders overlappen, werken de organisaties samen. Bij hun toezicht maken de organisaties in het NPM gebruik van vooraf opgestelde toetsingskaders. De principes ter preventie van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing maken standaard onderdeel uit van deze toetsingskaders.

Activiteiten 2016

De activiteiten op het terrein van vrijheidsbeperking en vrijheidsontneming voeren de deelnemers mede in het kader van de taak als NPM uit. In de afzonderlijke jaarverslagen van de verschillende organisaties is meer informatie te vinden over de activiteiten naast de hiervoor genoemde hoofdthema's.

Tabel a. *Activiteiten bij vrijheidsbeperking en vrijheidsbeneming*

Inspectie Veiligheid en Justitie	• Asiel en migratie • Politie • Sanctietoepassing • Jeugd
Inspectie voor de Gezondheidszorg	• Medicatieveiligheid (Paragraaf 4.3) • Verpleging en verzorging (Paragraaf 6.1) • Forensische zorg (Paragraaf 6.2 en 6.3) • Gehandicaptenzorg (Paragraaf 6.2 en 6.4) • Geestelijke gezondheidszorg (Paragraaf 6.5)
Inspectie Jeugdzorg	• Jeugdigen in gedwongen kader
Commissie van Toezicht voor justitiële inrichtingen	• Jaarverslag klankbordgroep • Jaarverslagen afzonderlijke commissies
Commissie van Toezicht Arrestantenzorg	• Jaarverslag Landelijk Centrum • Jaarverslagen afzonderlijke commissies
Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee	Door beperkte bezetting van de Commissie in 2016 zijn geen activiteiten vastgelegd in een jaarverslag.

Bijlage

Matrix profielen deelnemers aan het NPM-overleg

Locatie ⁵	Inspectie Veiligheid en Justitie	Inspectie voor de Gezondheidszorg	Inspectie Jeugdzorg	Commissie van Toezicht voor justitiële inrichtingen ⁶	Commissie van Toezicht Arrestantenzorg	Commissie van Toezicht Detentieplaatsen Koninklijke Marechaussee
Gevangeniswezen	V	V		V		
Justitiële jeugdinstellingen	V	V	V	V		
Forensische zorginstellingen <i>strafrechtelijke titel</i>	V	V		V		
Forensische zorginstellingen <i>civiel rechtelijke titel</i>		V		V		
Detentiecentra vreemdelingen	V	V		V		
Nazorg instellingen gedetineerden	V	v ⁷		V		
Arrestantenzorg politie ⁸	V	V	V		V	
Detentie plaatsen KMar	V	v ⁷				v ⁹
Militaire detentie plaatsen (Stroe)	V	v ⁷		V		
Gesloten plaatsen GGZ-instellingen <i>strafrechtelijke titel</i>	V	V				
Gesloten plaatsen GGZ-instellingen <i>civiel rechtelijke titel</i>		V				
Gesloten jeugdzorg (Jeugdzorg Plus) <i>civiel rechtelijke titel</i>		V	V			
Transport binnenland politie	V	v ⁷			V	
Transport binnenland DV&O (Dienst Vervoer en Ondersteuning)	V	v ⁷	V	v ¹⁰⁻¹¹		
Transport buitenland (vluchten)	V	v ⁷				
Gesloten plaatsen in bejaardentehuizen		V				
Gesloten plaatsen Gehandicaptenzorg		V				
Internationaal strafhof Den Haag ¹²						

Noot: voor voetnoten, zie volgende bladzijde.

-
- ⁵ 'plaats van detentie'/'plaatsen waar personen van hun vrijheid zijn benomen' betreft niet slechts fysieke locaties/gebouwen, maar elke plek vanaf het moment van aanhouding van de persoon.
- ⁶ De CvT heeft tevens een rechtsprekende taak.
- ⁷ De IGZ houdt toezicht op plaatsen waar zorg wordt gegeven of onthouden.
- ⁸ Inclusief ophoudlocaties Parketpolitie en Spoorwegpolitie en mobiele cellencomplexen van politie.
- ⁹ De CvT Detentieplaatsen KMar houdt toezicht op alle detentieplaatsen die in beheer en gebruik zijn bij de KMar. Conform werkafspraken houdt de CvT Justitiële Inrichtingen toezicht op de cellen die de KMar huurt bij het Justitieel Complex Schiphol.
- ¹⁰ Er is een speciale Commissie van Toezicht voor DV&O. Deze commissie houdt toezicht en geeft advies, maar doet geen klachtenafhandeling. Klachten worden behandeld door de Commissie van Toezicht van de betreffende penitentiaire inrichting.
- ¹¹ De Commissie van Toezicht voor DV&O houdt geen toezicht op het Transferium.
- ¹² Het Rode Kruis is verantwoordelijk voor het monitoren van de detentieomstandigheden en behandeling.

*Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.
Vermenigvuldigen van informatie uit deze publicatie is toegestaan,
mits deze uitgave als bron wordt vermeld.*